

HET VERHAAL ACHTER HET NUMMER

Met mijn profielwerkstuk heb ik een bijdrage geleverd aan het herinneringsboek *Namen in plaats van nummers*. Voor dit project schrijven scholieren biografieën over oud-gevangenen van concentratiekamp Dachau.

Scholieren krijgen een interviewtraining en houden vervolgens zelf een interview met een oud-gevangene of met nabestaanden. Daarnaast verzamelen ze zoveel mogelijk archiefstukken om het verhaal te ondersteunen. Ter voorbereiding las ik *Is dit een mens?* van Primo Levi. In dit boek beschrijft Levi het leven in een concentratiekamp en hoe mensen zich hier onder extreme omstandigheden gedragen. Dit boek was nuttig omdat hij vaak vanuit het ‘wij’-perspectief schrijft, doelend op oud-concentratiekampgevangenen. Levi schrijft dat het moeilijk is voor oud-gevangenen om met de jeugd in gesprek te gaan, maar nog veel meer benadrukt hij het belang hiervan. Na het lezen van dit boek drong het pas echt tot mij door: ik zal komen te spreken met iemand met soortgelijke ervaringen. Mijn verhaal gaat over Jan van Kuik die meer dan drie jaar gevangen gezeten heeft in de concentratiekampen Sachsenhausen, Majdanek en Natzweiler. Hij werd uiteindelijk bevrijd in Dachau. Op 22 maart 1942 werd Jan opgepakt op de grens tussen Oostenrijk en Zwitserland. Jan vertelde mij dat hij via Zwitserland naar Engeland wilde vluchten om zich aan te sluiten bij de geallieerden. Jan was toen achttien jaar, net zo oud als ik nu ben. Dit vind ik een pijnlijke gedachte. De periode van zijn achttiende tot en met zijn eenentwintigste levensjaar is hem voor altijd ontnomen. Het aanschrijven van archieven vond ik maar een onnodige bezigheid. Journalisten hadden vrijwel zijn hele verhaal al een keer gereconstrueerd, dus waarom gebruiken we dat niet gewoon als bron? En als we een onderdeel missen, dan nemen we toch gewoon even contact op met Jan van Kuik? Mijn mening veranderde toen er nieuwe documenten opdoken in een archief in Oostenrijk.

Het volgende citaat komt uit een brief die Jan naar zijn moeder schreef vanuit de gevangenis: *Ik denk moeder dat we een half jaar krijgen, over een maand of vier gaan we voor het gerecht [...] Schrijven jullie snel? Ik heb dat enigste [sic] nodig om door de tijd heen te komen.*

Deze brief is nooit gepost door de Duitse autoriteiten. Ik kon lezen hoe hij zich op dat moment voelde. Ook kon ik de brief na ruim zeventig jaar teruggeven aan Jan en zijn familie. Dit gaf voor mij de doorslag. Archiefwerk is wel degelijk van belang. Jan verklaart zijn overleven meestal vanuit het perspectief van een wonderbaarlijke redding of een samenloop van zeldzame gelukkige omstandigheden. Telkens grijpt hij terug op de hoeveelheid geluk die hij op een zeker moment heeft gehad. Nooit schrijft hij zijn overleven aan zichzelf toe. Hiermee is hij in mijn ogen uiterst solidair aan zijn vrienden die het concentratiekamp niet hebben overleefd.

Gijs Berendse, 6-vwo Cartesius Lyceum, Amsterdam. ■

Boven: De brief van Jan aan zijn moeder.
Bron: Voralberger Landesarchiv, Brengenz, Oostenrijk.

Het Rijksmuseum looft komend schooljaar een prijs uit van maar liefst € 1500,- voor het beste profielwerkstuk. Het onderwerp moet – uiteraard – een link hebben met de collectie van het museum. Kijk voor meer informatie over het Rijksmuseum ‘Junior Fellowship 2015’ op www.rijksmuseum.nl/nl/junior-fellowship